

شناسایی موانع ایفای نقش کتابداران پزشکی در تسهیل ارتباطات علمی پزشکان و پیراپزشکان از دیدگاه متخصصان جامعه علوم پزشکی بوشهر: یک مطالعه کیفی

عبدالرسول خسروی^۱، عاطفه اسفندیاری^۲، مهری اطاقی^۳

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: پزشکان به دلیل مشغله زیاد، اغلب فرصت کافی برای به روز کردن اطلاعات بالینی خود ندارند. وجود کتابداران پزشکی در بیمارستان می تواند در جهت رفع نیازهای متخصصان سلامت کمک کننده باشد. در این راستا، پژوهش حاضر به شناسایی موانع ایفای نقش کتابداران پزشکی در تسهیل ارتباطات علمی از دیدگاه متخصصان جامعه علوم پزشکی بوشهر در سال ۱۳۹۵ پرداخت.

روش بررسی: این مطالعه با استفاده از روش کیفی و از طریق مصاحبه های نیمه ساختار یافته انجام شد. مصاحبه ها تا رسیدن به سطح اشباع ادامه پیدا کرد و نمونه گیری به صورت هدفمند صورت گرفت. در نهایت، ۱۰ نفر از پزشکان و پیراپزشکان بوشهر در مطالعه شرکت نمودند.

یافته ها: بر اساس دیدگاه مصاحبه شوندگان و صاحب نظران، پنج مانع «نگرشی، فردی، ساختاری، فنی و سازمانی» در ایفای نقش کتابداران پزشکی جهت تسهیل ارتباطات علمی جامعه پزشکان و پیراپزشکان شناسایی گردید که موانع فردی به عنوان مهم ترین موانع تأثیر گذار بر ایفای نقش کتابداران پزشکی شناسایی شد.

نتیجه گیری: با استفاده از نتایج به دست آمده و چالش های مشخص شده، می توان با بهره گیری از اصلاحات ساختاری و سازمانی و همچنین، تغییراتی در عوامل نگرشی و رفتاری، ارتباطات علمی پزشکان و پیراپزشکان بیمارستان شهدای خلیج فارس بوشهر را تسهیل کرد. همچنین، نتایج پژوهش حاضر می تواند مشکلات کتابداران را برطرف نماید و راهگشایی جهت تشکیل کمیته ای برای آموزش های فردی کتابداران پزشکی باشد.

واژه های کلیدی: ارتباطات علمی؛ کتابداران پزشکی؛ پیراپزشکان؛ پزشکان

تاریخ انتشار: ۱۳۹۷/۵/۱۵

پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۳/۲۰

دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۹/۲۲

ارجاع: خسروی عبدالرسول، اسفندیاری عاطفه، اطاقی مهری. شناسایی موانع ایفای نقش کتابداران پزشکی در تسهیل ارتباطات علمی پزشکان و پیراپزشکان از دیدگاه متخصصان جامعه علوم پزشکی بوشهر: یک مطالعه کیفی. مدیریت اطلاعات سلامت ۱۳۹۷؛ ۱۵ (۳): ۱۳۲-۱۳۳

کتابداران پزشکی صورت نگرفته است و تنها مطالعه کاربردی اطلسی، به روش کیفی انواع فعالیت های کتابداران بالینی را موضوع هدف پژوهش خود قرار داد (۴). تحقیق مروری انصاری نیز با هدف بررسی موانع و راهکارهای مدیریتی در انجام وظایف کتابداران پزشکی انجام شد (۵). پژوهشی با موضوع تجارب کتابداران بالینی در بیمارستان صورت گرفت که در آن مشکلات حرفه ای کتابداران پزشکی به صورت کلی بررسی گردید (۶). مطالعات اخیر نقش کتابداران پزشکی در محیط بیمارستان را مورد توجه قرار داده اند، اما از موانع ایفای نقش های آنان به صورت تک موردی و کلی بحث کردند (۷).

مطالعه حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد با شماره ۳۲۴۶ می باشد که با حمایت دانشگاه علوم پزشکی بوشهر انجام شده است.

- ۱- دانشیار، کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، گروه کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، بوشهر، ایران
- ۲- استادیار، سیاست گذاری سلامت، گروه سیاست گذاری سلامت، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، بوشهر، ایران
- ۳- کارشناس ارشد، کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، گروه کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، بوشهر، ایران (نویسنده طرف مکاتبه)

Email: mehri.otaghi@yahoo.com

مقدمه

ضرورت توجه به اطلاعات روزآمد برای جامعه علوم پزشکی با توجه به حساس بودن مسأله تشخیص بیماری ها، اهمیت ارتباطات علمی را بیشتر می کند. ارتباطات علمی، گفتگوهای دو سویه و عامل مهمی جهت تولید دانش و ایده های جدید علمی و کاربرد نتایج علم است (۱). ارتباطات علمی در مراکز پزشکی می تواند به روند تصمیم گیری و درمان کمک نماید و این مهم توجه به امر پژوهش برای جامعه پزشکان در بیمارستان ها را بیشتر می کند (۲).

با وجود اهمیت فراوان ارتباطات علمی، پزشکان و پیراپزشکان شاغل در بیمارستان به دلیل مواجه شدن با مسائلی همچون کمبود وقت، پراکندگی و حجم زیاد اطلاعات و چالش انتخاب مناسب ترین منابع معتبر پزشکی برای کسب اطلاعات روزآمد، ارتباطات علمی ضعیفی دارند و یکی از شیوه های تقویت ارتباطات علمی در این زمینه، وجود کتابداران پزشکی است که می توانند به کادر درمان در افزایش مهارت های اطلاعاتی مانند آشنایی با پایگاه های اطلاعاتی، نحوه جستجوی مدارک معتبر علمی مبتنی بر شواهد و روش تحقیق کمک نمایند (۳). با این حال، مسایل و مشکلاتی در ایفای نقش کتابداران پزشکی وجود دارد که توجه به حل آن ها، زمینه ارتباطات علمی کادر درمان را نیز میسر می کند. پژوهش های کاربردی زیادی در زمینه دسته بندی موانع ایفای نقش

ارابه گردید. همچنین، روش جمع‌آوری و ضبط داده‌ها، محرمانه بودن اطلاعات و مشخصات مصاحبه‌شونده و به کارگیری کد به جای اسم به طور کامل برای آنان شرح داده شد و رضایت آگاهانه آن‌ها اخذ گردید. هر مصاحبه به طور متوسط ۳۰ تا ۹۰ دقیقه به طول انجامید. نتیجه به دست آمده با رعایت اصل محرمانه بودن اطلاعات اشخاص و اجازه از مصاحبه‌شوندگان ضبط شد (به جزء یکی از آن‌ها که در آن مورد نیز تمام نکات مطرح شده با کسب اجازه از مصاحبه‌شونده یادداشت شد). مصاحبه‌های ضبط شده به دقت بررسی گردید. برای صحت اطلاعات و ارزیابی کیفیت تحقیق، چهار معیار «اعتبار، قابلیت اعتماد، تأییدپذیری و قابلیت انتقال» بر اساس معیارهای پیشنهاد شده Guba و Lincoln مورد بررسی قرار گرفت (۱۲). جهت تأیید اعتبار پژوهش، مصاحبه‌های نوشته شده توسط شرکت‌کنندگان و استادان خبره مورد بازبینی قرار گرفت. برای تأیید قابلیت اعتماد و تأییدپذیری نیز فعالیت‌های کامل پژوهشگران درباره چگونگی جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها ثبت گردید و گزیده‌هایی از متن مصاحبه‌ها در اختیار یک فرد متخصص در روش پژوهش کیفی قرار داده شد و توافق حاصل گردید. در مورد انتقال‌پذیری سعی شد با توصیف‌های لازم و ذکر تمام جزئیات پژوهش، مطلب مبهمی وجود نداشته باشد. در نهایت، داده‌ها به روش تحلیل محتوا مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. به این ترتیب که پس از ثبت رونوشت مصاحبه‌ها، دریافت معانی و مضامین از مصاحبه‌ها به عمل آمد که این معانی ممکن بود در ظاهر در متن مصاحبه پیدا باشد یا نباشد؛ یعنی هم محتوای آشکار و هم محتوای پنهان؛ چرا که سکوت، خنده و ذهنیت افراد مصاحبه‌شونده نیز در نظر گرفته شد و طبقه‌بندی موانع صورت گرفت. در نهایت، پنج مانع (نگرشی، فردی، ساختاری، فنی و سازمانی) بر اساس مصاحبه‌های انجام شده شناسایی گردید.

یافته‌ها

بر اساس یافته‌های به دست آمده، پنج مانع اصلی نگرشی، فردی، ساختاری، فنی و سازمانی برای ایفای نقش کتابداران پزشکی در تسهیل ارتباطات علمی جامعه پزشکان و پیراپزشکان وجود داشت که هر یک از این موانع شامل زمینه‌های فرعی بود (جدول ۱). در ادامه، تمام موانع مورد بررسی قرار گرفت. سپس هر یک از گویه‌های این موانع به تفصیل شرح داده شد.

بر پایه داده‌های به دست آمده از جدول ۱، موانع فردی با بیشترین تعداد گویه، اهمیت بیشتری از سوی متخصصان جامعه علوم پزشکی داشت.

موانع نگرشی: صاحب‌نظران بر این باور بودند که بین پزشکان با سایر حرفه‌ها فاصله طبقاتی وجود دارد که شامل نگرش پزشک محوری نیز می‌شود. «ابتدا از سطوح پایین همچون پرستاران باید هماهنگی صورت گیرد تا بعدها بتوان آن‌ها را با سطوح بالا مانند پزشکان پیوند داد. ده سال دیگه شاید ما به اونجا برسیم که مقاله‌ی پرستار بیاد تو گروه ما، ما بخونیم، بعد پیشنهاد یا مقاله‌ای به پرستار بدیم» (مصاحبه‌شونده شماره ۷). پزشکان متخصص مصاحبه‌شونده اعتقاد داشتند که کتابداران پزشکی شایستگی و توانایی‌های لازم برای رفع نیازهای اطلاعاتی آن‌ها را ندارند. «من گمون نمی‌کنم همچین چیزی در جایی تو دنیا انجام شده باشه. کتابدار راه بیفته بره تو بخش یا سرک بکشه ببینه چی صحبت می‌کنن... خب این موضوعی من برم در موردش مطلب جمع کنم. حداقل اونجا باید آنکال باشه» (مصاحبه‌شونده شماره ۶).

برخی تحقیقات نیز به اهمیت نقش پژوهشی و واسط علمی کتابداران پزشکی در محیط دانشگاه توجه نمودند (۸). در پژوهشی نیز چگونگی عملکرد و فعالیت کتابداران پزشکی در توسعه ارتباطات علمی در کتابخانه‌ها مورد بررسی قرار گرفت که در آن به کارکنان کتابخانه آموزش داده می‌شود تا در سیاست و مسایل عملی مربوط به ارتباطات علمی جامعه دانشگاهی درگیر شوند (۹).

آنچه مطالعه حاضر را از پژوهش‌های دیگر در این حوزه متمایز می‌کند، بحث دسته‌بندی موانع ایفای نقش کتابداران پزشکی در محیط بیمارستان است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که یکی از موانع اساسی در تسهیل ارتباطات علمی کادر درمان، استفاده نکردن از نیروی کتابدار پزشکی در بیمارستان‌ها می‌باشد (۱۰). به این ترتیب، وقتی یکی از زیرساخت‌های ارتباطات علمی (کتابدار پزشکی توانمند) در زمینه جستجوهای بالینی در بیمارستان حضور نداشته باشد، تحقق ارتباطات علمی کادر درمان نیز دشوار می‌شود. نتایج تحقیقی که با هدف نقش کتابخانه‌ها تا سال ۲۰۲۵ انجام شد، از اهمیت نقش کتابداران پزشکی یاد کرد، اما از موانع و مشکلات ایفای نقش آن‌ها تا سال ۲۰۲۵ بحثی به میان نیامد (۱۱). پژوهش حاضر ضمن اهمیت نقش کتابداران پزشکی، چالش‌ها را نیز به صورت گسترده مورد بررسی قرار داد.

رویکرد مطالعه به ارتباطات علمی و زیرساخت‌های ارتباطات علمی مانند کتابداران پزشکی و دسترسی به اطلاعات سلامت پرداخت. حضور کتابداران پزشکی برای رفع نیازهای اطلاعات سلامت در بیمارستان‌ها، محیط امنی را برای کادر درمان فراهم می‌سازد. با این حال، مسایل و موانعی نیز بر سر راه ایفای نقش کتابداران پزشکی جهت کمک به ارتباطات علمی کادر درمان وجود دارد. هدف از انجام تحقیق حاضر، شناسایی موانع مؤثر بر ایفای نقش کتابداران پزشکی در تسهیل ارتباطات علمی بین جامعه علوم پزشکی بود تا به برنامه‌ریزان سلامت در رفع این موانع و یا کاهش آن‌ها کمک کند.

روش بررسی

این پژوهش به صورت کیفی و با استفاده از مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته انجام شد و در آن مصاحبه‌هایی با افراد کلیدی صاحب‌نظر متخصص در علم اطلاعات و دانش‌شناسی، کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، سیاست‌گذاری سلامت، سلامت و رفاه اجتماعی، تخصص‌های پزشکی شامل اورولوژی، اپیدمیولوژی، طب اورژانس و زنان و زایمان تا رسیدن به سطح اشباع صورت گرفت. در نهایت، ۱۰ نفر از متخصصان حوزه پزشکی و پیراپزشکی در مصاحبه‌ها شرکت نمودند. معیارهای ورود شامل تجربه آموزشی و پژوهشی فرد مانند شرکت در کارگاه‌های جستجو، داشتن مقالات علمی-پژوهشی و همچنین، علاقمندی به شرکت در مطالعه بود. نداشتن علاقه به شرکت در مصاحبه و نداشتن سابقه آموزشی و پژوهشی نیز به عنوان معیارهای خروج در نظر گرفته شد. مصاحبه‌ها به صورت حضوری در دفتر آموزش بیمارستان شهدای خلیج فارس بوشهر، مرکز تحقیقات و فن‌آوری بوشهر و اتاق استادان در دانشگاه علوم پزشکی بوشهر انجام گردید.

مصاحبه‌ها با قرار وقت قبلی تنظیم شد. قبل از انجام مصاحبه، ضمن معرفی طرح، اطلاعات پیش‌زمینه‌ای در مورد اهداف پژوهش، موضوع پژوهش و توضیح مختصری در مورد رشته و کاربرد پژوهش مربوط برای مصاحبه‌شوندگان

جدول ۱: موانع ایفای نقش کتابداران پزشکی در تسهیل ارتباطات علمی پزشکان و پیراپزشکان از دیدگاه متخصصان جامعه علوم پزشکی

طبقه (زمینه اصلی)	زیرطبقه (زمینه‌های فرعی)
موانع نگرشی	افزایش فاصله طبقاتی پزشکان با دیگر حرفه‌ها، نگرش پزشک محوری، توهم استغنا پزشکان عدم پذیرش کتابداران پزشکی در بیمارستان از سوی پزشکان و پیراپزشکان، عدم اعتماد پزشکان و پیراپزشکان به کتابداران پزشکی، نگرش منفی نسبت به پاسخگویی فوری کتابداران پزشکی
موانع فردی کتابداران پزشکی	نگرش منفی نسبت به توانایی‌های کتابداران منفعل بودن کتابداران پزشکی
موانع فردی پزشکان و پیراپزشکان	پایین بودن اعتماد به نفس کتابداران، مهارت‌های ارتباطی ضعیف کتابداران نبود ایده و خلاقیت کتابداران برای جذب و تبلیغ خود به پزشکان و پیراپزشکان پایین بودن سطح مهارت‌های اطلاعاتی کتابداران کمبود وقت پزشکان و پیراپزشکان
موانع ساختاری	ناآگاهی از شرح وظایف شغلی کتابداران پزشکی نداشتن انگیزه برای کسب اطلاعات به روز پزشکی تعداد ناکافی کتابداران در بیمارستان تأثیرپذیری پزشکان و پیراپزشکان از الگوهای نقش عدم تثبیت جایگاه کتابداران پزشکی در بیمارستان وجود آموزش‌های حافظه محور ضعف ارتباطات درون سازمانی
موانع فنی	ناکافی بودن امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری (سرعت پایین اینترنت و معیوب بودن رایانه‌ها) نبود زیرساخت‌های لازم برای دسترسی به منابع به روز فیزیکی و الکترونیکی
موانع سازمانی	عدم حمایت مسؤ‌ولان از فعالیت کتابداران در بیمارستان (عدم دسترسی به کتابخانه در شفت‌های کاری شب، محدودیت ساعات کار کتابخانه، قابل مشاهده و جذاب نبودن مکان کتابخانه، نبود فرهنگ مطالعه در بیمارستان) فضای تنش‌زای بیمارستان (خستگی کارکنان به علت فشار کاری و نبود فرهنگ کار تیمی در سازمان)

متخصصان در موانع ایفای نقش کتابداران پزشکی به آن اشاره نمودند. «معمولاً این‌ها افرادی هستند که سرشون خیلی شلوغه و اینقدر گرفتار کارای کلینیکال و بالین هستن که فرصت ندارند به کتابدار و اطلاع‌رسان پزشکی مراجعه کنند» (مصاحبه‌شونده شماره ۳). برخی از پزشکان متخصص اظهار داشتند که پزشکان انگیزه کافی را برای به‌روز کردن اطلاعات خود ندارند. «هیچ‌کدام از پزشکان به درستی آموزش ندیده‌اند که چگونه از منابع و متون به‌روز استفاده کنند. وقتی از منابع و اطلاعات به‌روز استفاده نمی‌کنند، نیازی به کمک کتابداران پزشکی هم ندارند» (مصاحبه‌شونده شماره ۶).

موانع ساختاری: نبود جایگاه ویژه کتابداران پزشکی، از مهم‌ترین موانع شناخته شد؛ چنان‌که بیشتر مصاحبه‌شوندگان بر اهمیت این موضوع صحنه گذاشتند. «قطعاً کسی که دانش داره بهتر می‌تونه کارش رو انجام بده، ولی وقتی جایگاه تعریف نشده هیچ کس نمی‌تونه توی اون جایگاه کاری بکنه» (مصاحبه‌شونده شماره ۶). وجود آموزش‌های حافظه محور یکی از موانع ساختاری تأثیرگذار بر ایفای نقش کتابداران پزشکی می‌باشد. «باید گفت اولویت اول استادان، مطابق استانداردهای تدریس کتاب‌های مرجع می‌باشد» (مصاحبه‌شونده شماره ۵). برخی از صاحب‌نظران عنوان نمودند که ضعف ارتباطات سازمانی، از مشکل نداشتن ایده کتابداران جهت تشویق کارکنان به کسب اطلاعات روزآمد سلامت است. «کتابدار باید با معاونت بهداشتی ارتباط برقرار کند. باید با سازمان‌های مختلف ارتباط برقرار

موانع فردی: علاوه بر موانع نگرشی، تعدادی از موانع فردی نیز باعث می‌شود که کتابداران نتوانند نقش خود را به خوبی ایفا کنند.

موانع فردی مربوط به کتابداران پزشکی: از جمله موانع فردی که مصاحبه‌شوندگان در بیانات خود به آن اشاره بسیاری کردند، منفعل بودن کتابداران بود. «کتابدارا تا حالا کاری نکردند. تنها کمکی که کتابدار به من کرده آقا فلان کتاب کجاست؟ ردیف دوم سمت چپ طبقه سوم» (مصاحبه‌شونده شماره ۷). بیشتر صاحب‌نظران حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی بر این باور بودند که مهارت ارتباطی کتابداران پزشکی به دلیل ضعیف بودن اعتماد به نفس آن‌ها، در سطح پایینی قرار دارد. «شاید بحث اعتماد به نفس کتابدارای ما باشه که من با آرامش برم به فلان پزشک مراجعه کنم... بله من فلان اطلاعات مطمئن رو می‌تونم به شماها بدم» (مصاحبه‌شونده شماره ۲). برخی از صاحب‌نظران عنوان کردند که نبود مهارت ایجاد اشتیاق در مخاطب توسط کتابداران، یکی از موانع مهم در ایفای نقش‌هایشان است. «کاربران در قرن بیست و یک خیلی شتاب‌زده هستند و از طرف دیگر، ولع و اشتیاق کافی از طرف توزیع‌کنندگان اطلاعات ایجاد نشده...» (مصاحبه‌شونده شماره ۳).

موانع فردی مربوط به پزشکان و پیراپزشکان: از دید متخصصان جامعه علوم پزشکی، بخشی از موانع فردی مربوط به پزشکان و پیراپزشکان است. کمبود زمان و مشغله کاری کارکنان بیمارستان، از جمله مواردی بود که

کند» (مصاحبه‌شونده شماره ۲).

مهارت‌های اطلاعاتی ضعیف آن‌ها تأکید بیشتری گردید (۶). در برخی تحقیقات، منفعل بودن کتابداران پزشکی به عنوان یک مانع فردی مهم ذکر شده است. Li و Wu با انجام مطالعه‌ای، نگرانی خود در مورد عدم فعالیت کتابداران در رابطه با پزشکی مبتنی بر شواهد جهت کمک به پزشکان و پیراپزشکان را بیان نمودند (۱۶). پژوهش‌های فرزادنیا و رحمتی (۱۷)، رمضان‌قربانی و همکاران (۱۸) و معتمدی و همکاران (۱۹) از موانع فردی نام بردند که با نتایج تحقیق حاضر هم‌سو بود. به نظر می‌رسد که کتابداران به آموزش سواد اطلاعاتی و دوره‌های تقویت اعتماد به نفس جهت افزایش فعالیت‌های پژوهشی و کمک به کادر درمان نیاز دارند. بر اساس نتایج برخی مطالعات، کم بودن و بی‌کیفیت بودن پژوهش‌ها در زمینه کتابداری پزشکی نشان می‌دهد که آن‌ها منفعل هستند. این نتایج در پژوهش‌های شعبانی (۲۰)، Byrd و Wagner (۲۱)، Weightman و Williamson (۲۲)، Brettle و همکاران (۲۳) و Perry و Dorsch (۲۴) گزارش شده است که با نتایج بررسی حاضر از جهت این که کتابداران پزشکی فعالیت‌های پژوهشی کمی دارند، مطابقت داشت، اما از این نظر که مصاحبه‌شوندگان به انجام تحقیقات بیشتر و باکیفیت‌تر کتابداری پزشکی اشاره‌ای نکردند، همسو نبود. در این زمینه مسؤولان کشور نیز باید نسبت به پژوهش‌های کتابداران پزشکی توجه بیشتری نشان دهند تا در نحوه عملکرد آن‌ها تحولات مثبتی صورت گیرد.

نتایج مطالعه‌ای که با هدف بررسی میزان فعالیت ارتباطات علمی کتابخانه‌های پژوهشی کانادا و نقش کتابداران رابط انجام شد، نشان داد که ساختار سازمانی می‌تواند فعالیت‌های ارتباطات علمی را در کتابخانه‌ها افزایش دهد و این امر در صورتی امکان‌پذیر است که میان کتابداران کانادا همکاری وجود داشته باشد (۸) که این نتایج با یافته‌های بررسی حاضر همخوانی داشت. در واقع، چنین می‌توان برداشت کرد که تغییر در ساختارهای سازمانی، با وجود کتابداران فعال و هماهنگ امکان‌پذیر است.

موانع نگرشی، یکی دیگر از متغیرهای مورد بحث در پژوهش حاضر بود. نتایج تحقیق موحدی و همکاران نشان داد که پزشکان در خصوص کمک کتابداران پزشکی جهت رفع نیازهای اطلاعاتی خود احساس نیازی ندارند و این امر ممکن است حاکی از توهم استغناء آنان باشد (۲۵) که با نتایج مطالعه حاضر هم‌راستا بود. نتایج پژوهشی که با هدف نقش کتابخانه‌ها تا سال ۲۰۲۵ انجام شد، نشان داد که ارتباطات علمی در سازمانی مانند بیمارستان، زمانی اتفاق می‌افتد که احساس نیاز به حضور شخص سوم (کتابخانه) به عنوان واسطه در عمل ثابت شود (۱۱) که این یافته‌ها با نتایج تحقیق حاضر همخوانی داشت. می‌توان گفت که لزوم همکاری کتابداران پزشکی با کادر درمان در آینده پیش‌بینی شده است و باید تمهیدات لازم در این خصوص صورت گیرد. یکی از متغیرهای موانع نگرشی در بررسی حاضر، ذهنیت منفی نسبت به فعالیت کتابداران است که با نتایج مطالعه Myers (۹) هم‌سو بود. او به این نتیجه رسید که اگر کتابداران رابط در یک مجموعه ارتباطات علمی با یکدیگر همکاری کنند و به آن‌ها آموزش‌های لازم در مورد فعالیت در مسایل ارتباطات علمی داده شود، نگرش‌های منفی نسبت به ایفای نقش کتابداران پزشکی نیز برطرف خواهد شد (۹).

از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر این بود که پزشکان به دلیل مشغله کاری، حاضر به همکاری و شرکت در مطالعه نبودند.

موانع فنی: موانع فنی، از جمله موانع مورد توجه برخی از پیراپزشکان صاحب‌نظر در ایفای نقش کتابداران پزشکی در بیمارستان بود. «مشکلات زیرساختی خیلی عمده هستند. کافیه برق قطع بشه خیلی از کلاسای ما که در واقع متکی به جستجو و کار آنلاین هست، مختل می‌شه. به واسطه این که این زیرساخت وجود نداره» (مصاحبه‌شونده شماره ۳).

موانع سازمانی: عدم حمایت مسؤولان و برنامه‌ریزان حوزه سلامت، از جمله موانع سازمانی مهم جهت فراهم‌آوری امکانات برگزاری کارگاه‌های آموزشی در بیمارستان می‌باشد. «برای آشنا کردن پرسنل با کتابداران محترم هیچ اقدامی صورت نگرفته که در صورت بروز مشکل به آن‌ها مراجعه نمایند» (مصاحبه‌شونده شماره ۸). بخش دیگر عدم حمایت مسؤولان امر، بی‌توجهی به پژوهش‌های انجام شده در حوزه کتابداری پزشکی و شناخت مشکلات و برطرف کردن چالش‌های آن‌ها است. «با پژوهش‌هایی که در مورد کتابداری پزشکی انجام می‌شه مثل خیلی از پژوهش‌های دیگه که می‌مونه و خاک می‌خوره، برخورد نشه» (مصاحبه‌شونده شماره ۳).

بحث

مطالعات پیشین موانع ایفای نقش کتابداران پزشکی را به صورت کلی دسته‌بندی کرده‌اند. چنانچه نتایج پژوهشی نشان داد که مشکلات حرفه‌ای کتابداران بالینی شناسایی شده در متون شامل موانع عملکردی و اجرایی همچون بودجه، مشکلات فردی مانند عدم پذیرش از سوی تیم پزشکی و در پایان مشکلات سازمانی است (۵). گودرزی نیز تحقیقی را با هدف بررسی نقش کتابداران بیمارستان در اطلاع‌رسانی به پزشکان و متخصصان بالینی همدان انجام داد و موانع ایفای نقش کتابداران پزشکی را در چند مقوله کلی بررسی کرد (۱۳) که نتایج آن نه تنها با نتایج مطالعه حاضر هم‌راستا می‌باشد، بلکه در پژوهش حاضر موانع جالب دیگری نیز همچون موانع نگرشی و ساختاری شناسایی گردید.

موانع فردی از جمله موانع اساسی شناخته شده در بررسی حاضر است. تحقیقی به این نتیجه رسید که با وجود افزایش استفاده از اینترنت و پایگاه‌های اطلاعاتی بالینی، پزشکان و پرستاران همچنان تمایل به مشورت با همکاران خود دارند (۱۴). به نظر می‌رسد که آشنا نبودن پزشکان و پیراپزشکان با نقش‌های کتابداران پزشکی، باعث کاهش میزان مراجعه به آنان شده است. نتایج مطالعه‌ای که با هدف بررسی رفتار اطلاع‌یابی مبتنی بر اطلاعات اینترنتی در بین پزشکان و پرستاران با مقایسه پیشینه متونی از سال ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۹ انجام شد، حاکی از آن بود که موانع ناآگاهی از کتابخانه به عنوان یک آگاهی‌رسان اطلاعات آنلاین و احتمال ناتوانی پزشکان به استفاده از مهارت جستجوی اطلاعات آنلاین است (۱۵).

یکی از علل ناآگاهی پزشکان و پیراپزشکان از عملکرد کتابداران پزشکی، می‌تواند فعالیت‌های محدود آن‌ها و آرایه ندادن قابلیت‌ها و توانایی‌های خود به جامعه پزشکان و پیراپزشکان باشد. نتایج بررسی حاضر نشان داد که موانع فردی همچون اعتماد به نفس کتابداران، نقش مهمی در ایفای نقش‌های آن‌ها دارد. نتایج پژوهشی با موضوع تجارب کتابداران بالینی در بیمارستان نشان داد که موانع فردی و موانع سازمانی، مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر ایفای نقش کتابداران پزشکی می‌باشد و بر گویه پایین بودن اعتماد به نفس کتابداران پزشکی و سطح

بیمارستان‌های مختلف سوق داده شود. همچنین، راهکارهایی جهت افزایش انگیزه پزشکان در به کارگیری پزشکی مبتنی بر شواهد، ایجاد نظام‌های تشویقی جهت ارتقا و... ارایه گردد.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله نویسندگان از تمام صاحب‌نظران کتابداری و اطلاع‌رسانی، پزشکان، پیراپزشکان و مسؤولان محترمی که با وجود مشغله زیاد، در انجام این پژوهش همکاری نمودند، تشکر و قدردانی به عمل می‌آورند.

تضاد منافع

در انجام مطالعه حاضر، نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافی نداشته‌اند.

نتیجه‌گیری

با استفاده از نتایج تحقیق حاضر و چالش‌های مشخص شده، می‌توان با بهره‌گیری از اصلاحات ساختاری و سازمانی و همچنین، تغییراتی در عوامل نگرشی و رفتاری، ارتباطات علمی پزشکان و پیراپزشکان بیمارستان شهدای خلیج فارس بوشهر را تسهیل نمود. همچنین، نتایج مطالعه می‌تواند مشکلات کتابداران را برطرف نماید و راهگشایی جهت تشکیل کمیته‌ای برای آموزش‌های فردی کتابداران پزشکی باشد.

پیشنهادها

با توجه به نتایج پژوهش حاضر، پیشنهاد می‌شود مطالعات کتابداری بیشتر به سمت دسته‌بندی و بررسی دقیق موانع ایفای نقش کتابداران پزشکی در

References

1. Mohamady A. The effects of scientific communication on Knowledge production. Iranian Journal of Sociology 2007; 8(1): 52-75. [In Persian].
2. Green Half T. Documented medical principles: how to properly use medical articles. Trans. Najjouy-Nick's S. Tehran, Iran: Farzin Publications; 2003. [In Persian].
3. Valinejadi A, Pasyar P, Shokraneh F. Medical Librarianship and Information Science in Evidence-Based Medicine Arena. Informology 2009; 6: 137-60.
4. Atlasi R. Study of scientific and practical features of clinical librarians with an emphasis on their role in the process of evidence-based medicine [Thesis]. Tehran, Iran: Medical Science Library & Information Science; 2011. p. 155. [In Persian].
5. Ansari M. Examining barriers and management solutions in the performance of medical librarians' tasks (A Review Study). Librarian Journal 2016; 2(1). [In Persian].
6. Lyon JA, Kuntz GM, Edwards ME, Butson LC, Auten B. The lived experience and training needs of librarians serving at the clinical point-of-care. Med Ref Serv Q 2015; 34(3): 311-33.
7. Zarghani M, Shomoosi N, Mohaghegh N, Haseli M, Jahanjooabd F, Tahmtan E. Assessing the medical librarians' employment status in hospital libraries in Tehran City. Hospital 2016; 15(1): 77-85. [In Persian].
8. Burpee KJ, Fernandez L. Scholarly communication at Canadian research libraries: Conversations with librarians. Journal of Librarianship and Scholarly Communication 2014; 2(2): eP1121.
9. Myers KL. Librarians' response to scholarly communication in the digital era. The Journal of the New Members Round Table 2016; 7(1): 13-20.
10. Naeem Salman SB, Ahmed S, Khan A. Information seeking in primary care: A survey of doctors working in remote government health facilities in Pakistan. Library Philosophy and Practice 2013 [Online] Available from: URL: <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2436&context=libphilprac>
11. Carpenter M, Graybill J, Offord Jr J, Piorun M. Envisioning the library's role in scholarly communication in the year 2025. Portal: Libraries and the Academy 2011; 11(2): 659-81.
12. Amiresmaili M, Nekoeimoghadam M, Esfandiari A, Ramezani F, Salari H. Causes of informal payments in health sector: A qualitative study of viewpoints of physicians, policy makers and patients. Iran J Med Ethics Hist Med 2013; 6(3): 72-83.
13. Goodarzi L. The role of hospital librarians in informational management of Hamedan educational centers. Proceedings of the 1st National Conference on Management and Humanities; 2016 Aug. 18; Kerman, Iran. [In Persian].
14. Clarke MA, Belden JL, Koopman RJ, Steege LM, Moore JL, Canfield SM, et al. Information needs and information-seeking behaviour analysis of primary care physicians and nurses: A literature review. Health Info Libr J 2013; 30(3): 178-90.
15. Younger P. Internet-based information-seeking behaviour amongst doctors and nurses: A short review of the literature. Health Info Libr J 2010; 27(1): 2-10.
16. Li P, Wu L. Are health sciences librarians taking the evidence-based medicine challenge? Proceedings of the Annual Conference of CAIS / Actes du congrès annuel de l'ACSI [Online]. [cited 2008]; Available from: URL: <http://www.cais-acsi.ca/ojs/index.php/cais/issue/view>
17. Farzadnya P, Rahmati M, Tabatabai S, Esmaeili S. The role of the librarian in medical research teams. Proceedings of the 6th National congress of medical library and Information science; 2005 Apr. 30-May 1; Isfahan, Iran. [In Persian].
18. Ramazanghorbani M, Dehghani M, Sadeghian F, Ghasemzadeh H. Information needs and information seeking behavior and related factors in Shahroud University of Medical Sciences. Journal of Modern Medical Information Sciences 2015; 1(2): 12-21. [In Persian].
19. Motamedi F, Bahaadini K, AleTaha A. The clinical librarians and information professionals' role in tele-medicine: Assisting the general practitioners working in rural areas of Kerman Province in the treatment process. J Health Man & Info 2014; 1(2):

- 31-5. [In Persian].
20. Shabani A. The necessity for development of hospital libraries in medical information services plans. *Health Inf Manage* 2011; 8(1): 93-6. [In Persian].
  21. Wagner KC, Byrd GD. Evaluating the effectiveness of clinical medical librarian programs: A systematic review of the literature. *J Med Libr Assoc* 2004; 92(1): 14-33.
  22. Weightman AL, Williamson J. The value and impact of information provided through library services for patient care: A systematic review. *Health Info Libr J* 2005; 22(1): 4-25.
  23. Brettle A, Maden-Jenkins M, Anderson L, McNally R, Pratchett T, Tancock J, et al. Evaluating clinical librarian services: A systematic review. *Health Info Libr J* 2011; 28(1): 3-22.
  24. Dorsch JL, Perry GJ. Evidence-based medicine at the intersection of research interests between academic health sciences librarians and medical educators: A review of the literature. *J Med Libr Assoc* 2012; 100(4): 251-7.
  25. Movahedi F, Ashrafirizi H, Sharifmoghdam H. Physicians' perception about the role of clinical librarianship at Alzahra Medical Center. *J Health Adm* 2014; 16(54): 71-81. [In Persian].

Archive of SID

Identifying Obstacles towards the Role-playing of Medical Librarians in Facilitating the Scientific Communication among Physicians and Paramedical Practitioners based on the Viewpoint of Bushehr Medical Professionals, Iran: A Qualitative Study

Abdolrasoul Khosravi¹, Atefeh Esfandiari², Mehri Otaghi³

Original Article

Abstract

Introduction: As physicians have not sufficient time for updating their clinical information, medical librarians could play an important role to satisfy their needs. This study aimed to identify the obstacles towards the role-playing of medical librarians in facilitating the scientific communications among physicians and paramedical practitioners based on the viewpoint of medical professionals in Bushehr University of Medical Sciences, Bushehr, Iran.

Methods: This qualitative study was conducted using semi-structured interviews. Interviews were continued until all relevant themes and domains saturated. Sampling was done purposefully. In this study, 10 physicians and paramedical practitioners were chosen to ask the questions.

Results: According to the interviews, five barriers were identified entitled attitude, individual, structural, technical, and organizational aspects towards the role-playing of medical librarians in facilitating the scientific communications among physicians and paramedical practitioners. The most important obstacle was a personal obstacle.

Conclusion: Using the results of this research and the identified challenges, it is possible to use the structural and organizational reforms as well as changes in attitudinal and behavioral factors to facilitate the scientific communication between physicians and paramedical staff of the Shohada of Persian Gulf Hospital in Bushehr. The results of this study can be used to solve the organizational problems of libraries. Moreover, this research can be used to formulate a plan for personal training of medical librarians.

Keywords: Scholarly Communication; Medical Librarians; Paramedical Personnel; Physicians

Received: 13 Dec., 2017

Accepted: 10 June, 2018

Published: 06 Aug., 2018

Citation: Khosravi A, Esfandiari A, Otaghi M. **Identifying Obstacles towards the Role-playing of Medical Librarians in Facilitating the Scientific Communication among Physicians and Paramedical Practitioners based on the Viewpoint of Bushehr Medical Professionals, Iran: A Qualitative Study.** Health Inf Manage 2018; 15(3): 132-8

Article resulted from MSc thesis No. 3246 funded by Bushehr University of Medical Sciences.

1- Associate Professor, Medical Library and Information Sciences, Department of Medical Library and Information Sciences, School of Paramedical Sciences, Bushehr University of Medical Sciences, Bushehr, Iran

2- Assistant Professor, Health Policy, Department of Health Policy, School of Medicine, Bushehr University of Medical Sciences, Bushehr, Iran

3- MSc, Medical Library and Information Sciences, Department of Medical Library and Information Sciences, School of Paramedical Sciences, Bushehr University of Medical Sciences, Bushehr, Iran (Corresponding Author) Email: mehri.otaghi@yahoo.com